

אלימות המתנחלים: האמנם מדובר ב"עשבים שוטים"?

שאל אריאלי 31.03.2022 20:00

הפלישה הרוסית לאוקראינה, שבמוקד השיח הישראלי, מסיטה את תשומת הלב — שגם כך היתה מועטה — מהאלימות המתמשכת של כנופיות הטרור היהודי בגדה המערבית. רק בשבועיים האחרונים התבשרנו, בין היתר, שחיילים הותקפו באלימות בחומש, הוקם מאחז לא חוקי (שכבר פונה פעמיים) על אדמות הכפר בתיר, הוצתו חמישה כלי רכב בכפר ג'אלוד, ונוקבו צמיגים של מכוניות ורוססו כתובות נאצה בכפר תורמוס עיא. לפי המשטרה, תושבי הכפר דיווחו שהכתובות כללו סמלי מגן דוד ואיומים בנוסח "לא נשתוק על רצח אחים".

בעוד שהטרור מצד פלסטינים, אזרחי ישראל ותושבי השטחים, כמו בפיגועים האחרונים בבאר שבע, בחדרה ובבני ברק, מוביל, בצדק, לניתוחים רחבי יריעה של ארגון האם, מקורותיו והאידיאולוגיה שלו — הרי שלטרוריסטים היהודים מתייחסים בדרך כלל כאל "עשבים שוטים" שמחוץ למחנה.

השיח בחברה הישראלית בנוגע לסכסוך הישראלי-פלסטיני מתאפיין מאז ומתמיד בשימוש בשלל מונחים מכובסים. מ"שטחים משוחררים", דרך "התנחלויות ביטחוניות" ועד ל"צמצום הסכסוך" ו"התיישבות צעירה", אבל המושג "עשבים שוטים" בולט, ומלווה אותנו כבר זמן רב. לאחרונה הוא מיוחס לכנופיות הטרור היהודי, ל"נוער הגבעות" ולחלק מדרי המאחזים הלא-חוקיים. האומנם מדובר ב"עשבים שוטים" או שמא זהו קצה קרחון הניזון מבסיס רחב ו"לא שוטה" השקוע מתחת לפני המים?

אותם "עשבים שוטים" לכאורה הם הידיים שחוטאות באלימות ובהפרת החוק, אבל מנהיגיהם, המעצבים את דעתם ומשפיעים על מעשיהם, גם אם לא במפורש, נשארים מחוץ לטווח האשמה והאחריות. העשבים השוטים יוצאים, בהשראת מנהיגיהם, נגד כמעט כל מה שמדינת ישראל ביקשה לסמל עם הקמתה.

ראשית, בהקשר למשטר: הכרזת העצמאות איפיינה את המשטר של מדינת ישראל כדמוקרטיה ליברלית (גם אם מונח זה לא מופיע בהכרזה עצמה). זה החזון של מקימי המדינה. אבל לעשבים השוטים יש חלום אחר, משיחי, ביחס למשטר של ישראל. הוא הוגדר על ידי חנן פורת (בהקדמה לספר "כנגד כל הסיכויים"): "לפנינו עוד יעדים כבירים שהם חלק אינטגרלי של הציונות, ובראשם: הקמת 'ממלכת כוהנים וגוי קדוש', השבת שכינה לציון, כינון ממלכת בית דוד ובניין בית המקדש". וכפי שאמר בני קצובר מראשי המתישבים בראיון ב-2012: "הייתי אומר שכיום לדמוקרטיה הישראלית יש תפקיד אחד מרכזי והוא להיעלם מהשטח, והיא חייבת להתפרק ולהתכופף בפני היהדות".

ביטויים מעשיים מצד המנהיגים לרוח לא-דמוקרטית כזאת ניתן לראות לדוגמה בהצבעות הכנסת. ב-2016 הצביעו איילת שקד, נפתלי בנט, מירי רגב, יריב לוין וזאב אלקין נגד קידום הצעת חוק להוספת עקרון השוויון לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, ונגד קידום הצעת חוק לאיסור אפליה על רקע גזע, דת, לאום, נטייה מינית וכו' בעת מכירה או השכרה של דירה. ובפברואר האחרון תרמה רגב

לחיזוק רוח זו כשאמרה במליאת הכנסת: "מדינות דמוקרטיות יש מספיק. עוד מדינה דמוקרטית, זה לא מה שצריך".

שנית, הפגיעה בשלטון החוק. העשבים השוטים פוגעים בפלסטינים מתוך כוונה לגרש אותם. ב-1979 הסביר מנחם פליקס, מראשי "גוש אמונים" לבית המשפט העליון בבג"ץ אלון מורה: "התנחלנו... משום שנצטוונו לרשת את הארץ אשר נתן האל יתעלה לאבותינו... שכן מצוונו 'והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה'. ושם מפרש רש"י 'והורשתם אותה מיושביה ואז וישבתם בה...'. העשבים השוטים לא מסתפקים בפלסטינים ופוגעים גם בכוחות הביטחון. לעניין החובה, לשיטתם, להתנגד לכל פינוי — מזכיר כי הרב צבי יהודה קוק (הרצי"ה), האב הרוחני של גוש אמונים לדורותיו, הוא זה שהוסיף את הויתור על שטחים לשלוש עבירות "יהרג ובל יעבור": "החייב של 'והורשתם את הארץ וישבתם בה'... היא מצוות עשה דאורייתא ברורה ומוחלטת, כלל ישראלית, שעל הארץ הזאת, לכל גבולותיה אנו מחויבים במסירות נפש. כשמגיע מצב של כפייה, אם תהיה מצד גויים או אילו, חלילה, מצד יהודים בגלל שיבושי פוליטיקה ושיבושי דעות — כולנו מחויבים להיהרג ולא לעבור! על יהודה ושומרון, על רמת הגולן — זה לא ילך בלי מלחמה!", אמר בראיון ל"מעריב" ב-1974.

העשבים השוטים רואים בפלסטינים פולשים, טרמפיסטים, כפי שהסביר להם ב-2019 הרב שלמה אבינר, מחשובי הרבנים הלאומיים-דתיים: "מאחר שלפני ההתיישבות הציונית עמדה הארץ בשיממון ברובה הגדול, לא פגעו היהודים בשום זכות מוסרית של שלטון ריבוני של ערביי א"י... ולא עוד, אלא שרובם הם חדשים מקרוב באו, סמוך למלחמת השחרור".

חבר הכנסת לשעבר אריה אלדד, הסביר במאמר מ-2016 כי "גם אלו מאתנו המכירים בקיומו של 'עם פלסטיני' אינם יכולים להתכחש לעובדה כי כבר קיימת מדינה פלסטינית בירדן... ירדן היא מדינת הלאום הפלסטינית ואין שום צורך — גם לא לשם יישום זכות ההגדרה העצמית — להקים עוד מדינה כזו, ודאי לא בלב המולדת שלנו".

פגיעתם של העשבים השוטים בגידולים החקלאיים של הפלסטינים וברכושם שואבת לגיטימיות מהקביעה של הרב שלמה גורן שכתב ב-1992: "דינם של אזורים אלו, לפי דין תורה, כא"י תחת שלטון יהודי לכל דבר ויש על כולה ריבונות, קניין ובעלות יהודית..."; ומקביעתו של הרצי"ה, אחרי מלחמת ששת הימים, כי "הארץ הזו היא שלנו, אין כאן שטחים ערביים ואדמות ערביות, אלא אדמות ישראל, נחלת אבותינו הנצחית, והיא בכל גבולותיה התנ"כיים שייכת לשלטון ישראל".

גם ליחסם של העשבים השוטים לבית המשפט העליון יש אבות רבים. ב-2015 אמר ח"כ בצלאל סמוטריץ' על אחד מפסקי הדין של בג"ץ: "פסק הדין ההזוי הזה הוא מסמר נוסף בארון קבורה של בית משפט עליון שחצן שאינו יודע את מקומו... בית המשפט העליון משמש במודע ומרצון כלי ניגוח פוליטי בידיהם של ארגוני השמאל הקיצוני, שמנסים לפגוע בהתיישבות ביהודה ושומרון". רגב הוסיפה באותה תקופה: "אם בג"ץ לא יאפשר לנו לחזק את ההרתעה ולהעניש בחומרה את המרצחים הוא יישא באחריות להמשך גל הטרור". וח"כ מוטי יוגב הציע באותה שנה: "צריך להרים כף D-9 על בית המשפט העליון. הגיע הזמן להעמיד את הרשות השופטת על מקומה ולהראות לה מי הריבון. הזנב מכשכש בכלב".

שלישית, העשבים השוטים מתוגמלים על ידי שולחיהם הסמויים או המיתממים. כך, פינוי התנחלות עמונה, שכל כולה גניבה והפרת החוק, עלה למשלם המסים הישראלי 137.5 מיליון שקלים. 40 מיליון

מהם הועברו למפונים כדי שיוכלו "לשקם את חייהם". דוגמה נוספת, בשתי המועצות האזוריות הגדולות מטה בנימין ושומרון יש "חגיגה" כפולה, במימון כספי המסים: במטה בנימין יש לא פחות מ-48 מאחזים לא חוקיים (נוסף לשבעה שהולבנו ונהפכו לשכונות ויישובים חוקיים). במועצה האזורית שומרון יש 35 מאחזים לא חוקיים (בנוסף לחמישה שנהפכו לשכונות וליישובים חוקיים). המועצות הללו מתייחסות למאחזים הלא-חוקיים כאל יישובים חוקיים לכל דבר ועניין, והן מממנות ומחזקות אותם ומספקות להם שירותים. הן גם נהנות ממענקים ממשלתיים באופן חסר פרופורציה למספר תושביהן ולדירוג הכלכלי-חברתי שלהן. לפי דו"ח מבקר המדינה מ-2017, המועצה האזורית מטה בנימין למשל, מקבלת מהמדינה מימון של 66% מתקציבה, לעומת ממוצע של 48% בקרב כלל המועצות האזוריות בישראל.

"עשבים שוטים" לא היו יכולים לשרוד בגינה שהיתה מטופלת על ידי גננים שזו אחריותם. הם צומחים וחוסים בצלם של אילנות גבוהים. ניתן למתוח קו ישיר בין התבטאויות ומעשים של נבחרי ציבור ומובילי דעת קהל לבין אלו של המכונים "עשבים שוטים". בכל אירוע אלים עלינו לשאול מי היה אחראי להזנתו ומהר מאוד נבין שהאחריות אינה מתחילה או נגמרת בעשבים השוטים. עצוב לגלות שהאיום שהם מציבים על המשטר, על הזהות ועל העתיד של מדינת ישראל אינו זוכה לתשומת לב ראויה מהציבור — זולת התעוררות זמנית שהיתה לאחרונה — ולמעט המחאה האמיצה של קומץ ישראלים ברחבי הארץ, העניין היה שוקע בתהום השכחה.

אל"מ במיל' ד"ר אריאלי הוא עמית מחקר במכון טרומן באוניברסיטה העברית